

В. М. ВРЮКАЛО (старший викладач)
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У статті висвітлено деякі аспекти самостійної роботи студентів, особливості заочної форми навчання, розкрито технологію інформаційно-методичного супроводу самостійної роботи студентів заочної форми навчання на прикладі Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», визначено напрями роботи деканату з інформаційно-методичного супроводу студентів: із студентами-першокурсниками, з кафедрами та викладачами, оскільки саме такий супровід передбачає систему професійної та управлінської діяльності зі створення умов для розвитку суб'єктів педагогічного процесу.

Ключові слова: заочна форма навчання, самостійна робота студентів, інформаційно-методичний супровід самостійної роботи студентів-заочників.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. У ході реформ останніх десятиліть заочна форма вищої педагогічної освіти була збережена у зв'язку з необхідністю забезпечення безперервності освіти, отримання загальної освіти і спеціальності мешканцями віддалених регіонів, людьми з особливими потребами, молодими матерями та іншими групами населення, котрі не мають інших можливостей навчатися. Вона була необхідна підприємствам, які зацікавлені у навчанні кадрів без відриву від виробництва. Нарешті, в заочному навчанні зацікавлене суспільство загалом, оскільки за порівняно невеликих витрат воно забезпечує зростання загальнокультурного та професійного рівня населення [4, с. 252]. Але система підготовки фахівців без відриву від основної діяльності зазнала певної модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розпочато рішення даної проблеми і на які спирається автор. Н. Бикова, Т. Кобзарєва, В. Нестеренко, С. Пугєєва, І. Шамсутдінова, В. Шляхова та ін. предметом своїх наукових досліджень обрали історію розвитку заочної форми навчання.

Основні підходи до визначення самостійної роботи як поняття зробили С. Архангельський, М. Гарунов, Н. Нікандров, П. Підласистий, Н. Сагіна, М. Скаткін, О. Чиж, І. Шайдур та ін. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів розглянута у підручниках педагогіки вищої школи А. Алексюка, В. Ортинського, М. Фіцули та ін.

Виокремлення невирішених раніш частин загальної проблеми, яким присвячено дану статтю. Вивчення національних та світових напрямів розвитку університетської освіти виявляє такі тенденції: сучасні соціокультурні умови диктують самоцінність ідеї безперервної освіти, коли від студентів вимагається постійне удосконалення власних знань – освіта впродовж усього життя; в умовах інформаційного суспільства вимагається принципова зміна організації освітнього процесу: скорочення аудиторного навантаження, заміна пасивного слухання лекцій зростаючою часткою самостійної роботи студентів; центр ваги в навчанні переміщується з викладача на учіння як самостійну діяльність студентів в освіті. Учіння студента в цьому випадку – це системна, керована викладачем самостійна діяльність студента.

Водночас аналіз наукових праць доводить, що питання організації самостійної роботи студентів (СРС) заочної форми навчання та такому її аспекту як інформаційно-методичне забезпечення студентів-заочників майже не розглядаються.

Формулювання цілей статті (постановка задачі). Саме тому ми ставимо за мету висвітлити організацію інформаційно-методичного супроводу студентів заочної форми навчання на прикладі діяльності Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Оскільки історія розвитку заочної форми навчання у системі вітчизняної вищої педагогічної освіти не є предметом нашого дослідження, зазначимо лише, що така форма набула активного розвитку в Україні з 20-х років минулого століття [3, с. 15]. Історико-педагогічний

аналіз, здійснений В. Нестеренко [3] дозволив краще зрозуміти особливості функціонування вітчизняної системи заочної освіти, простежити її перетворення на найважливіший соціальний інститут, що створив умови для самореалізації та саморозвитку дорослої людини.

Контингент студентів-заочників в основному складають люди, які мають достатню професійну орієнтацію, які працюють за фахом. При цьому студенти-заочники все ж таки мають різний рівень професійної підготовки у зв'язку з тим, що не завжди працюють за фахом. Такі обставини вимагають організації навчального процесу таким чином, щоб студент зміг самостійно оволодіти необхідними знаннями. Формуванню «усвідомленої потреби в... розвитку творчого потенціалу та професійного мислення, створенню умов для самостійного здобуття знань, умінь та навичок їх застосування на практиці» [2, с. 250] сприяє, безперечно, така форма навчальної діяльності, як самостійна робота. Попри велику кількість наукових праць, присвячених дослідженню самостійної роботи, найоптимальніших її форм, прийомів, методичних стратегій (П. Підкасистий, В. Ортинський та ін.), виробити єдиний ефективний алгоритм її структурування та проведення на сьогодні бачиться неможливим. Зокрема, залежить це і від належним чином організованої у вищому навчальному закладі дистанційної освіти, і від впровадження інноваційних технологій тощо.

Аналіз джерел доводить, що існує багато трактувань СРС. Але якщо всі ці погляди об'єднати та виділити головне, то виходить, що: самостійна робота студентів – це основна форма організації навчання, яка включає різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на аудиторних та позааудиторних заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі. А метою СРС є не тільки формування у студентів умінь самостійно поповнювати свої знання та вільно орієнтуватися у потоці наукової інформації, а й формування активності та самостійності як необхідної умови для подальшого самонавчання.

У кредитно-модульній системі навчання СРС є не чим іншим, як формою організації навчальної діяльності та засобом формування самостійності та активності особистості, вміння ставити й самостійно вирішувати теоретичні і практичні завдання. Саме активність та самостійність студента сприяють готовності особистості до подальшого самонавчання.

Самостійна робота зумовлює перехід студентів від позиції об'єкта керування до позиції суб'єкта керування самостійною роботою, де «особистість – суб'єкт власного розвитку, яка постійно знаходиться у пошуку й побудові тих видів діяльнісного ставлення до світу, у якому можуть найповніше виявлятися і розвиватися потенції конкретного індивіда» [1, с. 5].

Як свідчить аналіз психолого-педагогічної літератури, розвитку активності і самостійності студентів в більшій мірі сприяють активні форми і методи навчання, які передбачають включення студентів у різні види творчої діяльності. Для включення студентів у творчу діяльність потрібно їх відповідним чином до цього підготувати, тобто вони повинні мати необхідний рівень знань, засвоїти певні навички навчальної праці. Це дуже важливо для студентів-заочників, тому що на початковому етапі їх навчання у вузі вони мають дуже різноманітний рівень знань, не володіють самоосвітніми уміньми.

Отриманню таких навичок сприяє СРС, яка є важливою складовою організації навчального процесу у вищих закладах освіти. Саме розвиток пізнавальної активності та самостійності студентів набуває найбільшого значення при заочній формі навчання, так як лівову частку знань студент-заочник засвоює самостійно. Основною формою організації навчального процесу при заочній формі навчання є самостійна робота у міжсесійний період.

В. Ортинський розглядає потреби саме студентів заочної форми навчання при організації самостійної роботи [5, с. 249-270].

Оскільки ми вважаємо конче необхідним висвітлення проблем організації самостійної роботи студентів заочної форми навчання, пропонуємо розглянути досвід Навчально-наукового центру заочного навчання та післядипломної освіти (ННЦЗНтаПО) Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Мова піде про такий аспект, як інформаційно-методичний супровід СРС саме тому, що він передбачає систему професійної та управлінської діяльності зі створення умов для розвитку суб'єктів педагогічного процесу.

Інформаційно-методичний супровід самостійної роботи студентів-заочників здійснюється відповідно до державних нормативно-правових документів та нормативних документів навчального закладу («Положення про організацію самостійної роботи у ГІМ ДВНЗ ДДПУ» (2013), «Положення про проведення підсумкового контролю та державної атестації у ГДПІМ на факультеті заочної та дистанційної форми навчання. Вимоги до виконання та захисту контрольної роботи» (2010)).

Удосконалення інформаційно-методичного супроводу самостійної роботи студентів-заочників сприяє становленню майбутнього педагога, створенню умов для самореалізації та саморозвитку дорослої людини, підвищенню якості професійної підготовки майбутніх учителів.

У ННЦЗНтаПО склалася певна система роботи з інформаційно-методичного супроводу СРС. Визначимо напрямки цієї роботи – робота зі студентами-заочниками, робота з кафедрами інституту, безпосередня робота з викладачами.

В напрямку *роботи зі студентами-заочниками* (на прикладі першокурсників) – це проведення зустрічей з першокурсниками з метою визначення оптимальної організації життя і діяльності студента-заочника. Першокурсники знайомляться з особливостями навчального процесу в ГПМ ДВНЗ ДДПУ, забезпечуються літературою, ознайомлюються з навчальними планами, з методичним забезпеченням, з організацією міжсесійних консультацій, з графіками проведення міжсесійних консультацій викладачами.

В *роботі з кафедрами* – це введення до змісту програм дисциплін, які викладаються на першому курсі студентам-заочникам, питань з «гігієни розумової праці» [5, с. 249], раціональної організації самостійної роботи. Підручники з педагогіки вищої школи доводять, що на виконання СР в позааудиторний час відводиться 3-4 години на день, у т.ч. й у вихідні [6, с. 204]. Ці ж самі години мають витратити й студенти заочної форми навчання, при тому що в середньому навчальні плани відводять 80-85% матеріалу на самостійне вивчення. Лише 30 днів на рік студенти-заочники молодших курсів знаходяться на аудиторних заняттях. Тож перед студентами постає питання, як раціонально спланувати свій час.

Щоб виключити перевантаження студентів, не позбавляти їх можливості раціонально розподіляти час для роботи над усіма предметами, нормуванням СР мають займатись насамперед кафедри й деканати [6, с. 204].

СРС заочної форми навчання – це основа надання глибоких знань, її успіх залежить від формування викладачем у студентській аудиторії вміння працювати з нормативними актами, спеціальною, методичною літературою. Організація СРС заочної форми навчання тісно пов'язана з належним чином структурованою методичною літературою.

Методичне забезпечення самостійної роботи включає: методичні розробки, навчальні посібники, практикуми, довідники, робочі зошити для практичних робіт, збірники завдань. Під час самостійного вивчення програмового матеріалу студентами заочного відділення викладачами підготовлені різноманітні методичні напрацювання, серед яких: конспекти лекцій, навчальні посібники з дисциплін, комплекси самостійного вивчення, електронні посібники та мультимедійні посібники, що дають можливість краще засвоїти програмовий матеріал, поданий у вигляді структурно-логічних схем, таблиць, текстового матеріалу, а це, в свою чергу, активізує увагу студентів та забезпечує комплексне сприйняття та формування професійної компетентності спеціалістів.

Роботу з викладачами вважаємо найбільш важливою складовою інформаційно-методичного супроводу самостійної роботи студентів-заочників, тому склалася така практика, що із студентами-заочниками працюють найдосвідченіші науково-педагогічні працівники.

З першого дня знайомства деканат ННЦ дбає про створення клімату психологічного комфорту для студентів-першокурсників, спрямовує роботу викладачів, які працюють в ННЦЗНтаПО, насамперед, на уважне ставлення до студента, який відчуває незручність, ніяковість, невпевненість. Пам'ятаючи, що на студента діють три групи труднощів: соціальні, навчальні, професійні [5, с.250], представники деканату разом з викладачами мінімізують їх прояви. Загальновідомо, що «якщо інформований, значить озброєний». Тому ми розпочинаємо інформаційний супровід студентів з роз'яснення сутності заочного навчання.

У сучасній вищій школі є запит на якісний методичний супровід самостійної роботи. Знання можна вважати надбанням студента тільки за умови, що він приклав для їх здобуття свої розумові та практичні зусилля.

Умовами ефективності СР є усвідомлення студентом її необхідності, мети й подальшої корисності для себе, точне і конкретне визначення завдання, його вмотивованість, наявність і знання студентом методики виконання, терміни, форми і види контролю, надання консультативної допомоги з боку викладача [5, с. 254]. Завдання для СР мають бути доступними і зрозумілими для студента, містити елементи новизни, давали змогу корегувати і контролювати їх виконання.

Висновки щодо результатів дослідження, перспективи подальших розвідок в даному напрямі. Підсумовуючи, зазначимо, що самостійна робота студентів-заочників сприяє формуванню самостійності, ініціативності, дисциплінованості, точності, почуття відповідальності, необхідних

майбутньому фахівцю у навчанні та професійній діяльності [6, с. 203]. Якщо студента поставити перед необхідністю самостійно розв'язувати завдання, це значно активізує потенції його психічної діяльності, сприяє розвитку та становленню позитивних якостей [6, с. 255].

Тому першочерговим завданням ННЦ вважає удосконалення інформаційно-методичного супроводу самостійної роботи студентів-заочників, що стане запорукою цілісної професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця, сприятиме його самореалізації.

В найближчих планах ННЦ створення пам'яток для студентів-заочників щодо організації та планування самостійної діяльності, укладання узагальненого плану самостійної роботи студентів з дисциплін у міжсесійний період, налагодження дистанційного зв'язку з студентами.

Перспективи ННЦ бачимо у подальшому використанні можливостей дистанційної форми навчання, що дозволить студентам, які мешкають у віддалених місцях від інституту, покращити рівень знань, отримати бажану спеціальність. А передумови вже створені – висококваліфіковані науково-педагогічні працівники, використання сучасних освітніх технологій, ґрунтовна методична база, доступ до Інтернет-мережі.

Список використаної літератури

1. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин. – М. : Арена, 1994. – 223 с.
2. Котова А. Роль викладача в організації самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі / А. Котова // Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка». – 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С. 250–256.
3. Нестеренко В. В. Развитие заочной формы навчання в системі вітчизняної вищої педагогічної освіти / В. В. Нестеренко // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2011. – № 2. – С. 13-18.
4. Новиков А. М. Российское образование в новой эпохе/ парадоксы наследия, векторы развития/ А. М. Новиков. – М. : Эгвес, 2000. – 272 с.
5. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М.Фіцула. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Академвидав, 2010. – 456 с.

Стаття надійшла до редакції 3.03.2014

В. Н. Врюкало

Горловский институт иностранных языков ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

Информационно-методическое сопровождение самостоятельной работы студентов заочной формы обучения

В статье показаны некоторые аспекты самостоятельной работы студентов, особенности заочной формы обучения, раскрыта технология информационно-методического сопровождения самостоятельной работы студентов заочной формы обучения на примере Горловского института иностранных языков ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет», определены направления работы деканата по информационно-методическому сопровождению студентов: со студентами-первокурсниками, с кафедрами и преподавателями, поскольку именно такое сопровождение предусматривает систему профессиональной и управленческой деятельности по созданию условий для развития субъектов педагогического процесса.

Ключевые слова: заочная форма обучения, самостоятельная работа студентов, информационно-методическое сопровождение самостоятельной работы студентов-заочников.

V. Vryukalo

Horlivka Institute of Foreign Languages of Donbas State Pedagogical University

Informational and Method Guidance of Distant Education Students' Self-Study Work

The following article proves that national system of distant education is one of the most important social institutions which provides adults' self-realization and self-development. The basic form of educational process organization of distant students is self-study work during intersession period. The development of students' cognitive activity and independence gets specific importance in distant education, as major part of knowledge is acquired by the distant student individually. There is positive experience of information and method guidance of distant education students' self-study work in Horlivka Institute of Foreign Languages of SHEE "Donbas State Pedagogical University". The usage of information and method

guidance of distant education students' self-study work fosters development of future teachers, adults' self-realization and self-development, quality growth of future teachers' professional training. In modern higher education there is a need in qualitative method guidance of students' self-study work.

The conditions of self-instruction effectiveness is student's recognition of its necessity, aim and further application; clear concrete definition of the assignment, its reasoning; the availability of method guidance, terms, forms of assessment; and providing teachers' support or supervision. The assignments for self-instruction are to be understandable for students, must comprise innovation elements and give the possibility to correct and control its fulfillment.

The Institute has developed certain system of information and method guidance of distant education students' self-study work, which is realized in three directions: interaction with distant students, interaction with the chairs of the institute, interaction with lecturers. Additional emphasis is made on the support of first-year distant students.

The perspectives of the problem is seen in further development of information and method guidance of distant education students' self-study work, that will form the basis of integral professional training of future specialists and will promote their self-realization.

Key words: *distant education, students' self-study work, informational and method guidance of distant education students' self-study work.*